

Täysistunto

Torstai 7.2.2019 klo 16.01—20.03

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 235/2018 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 15/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

18.06 **Tuomo Puumala kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on siis kysymys ylioppilastutkinnon uudistamisesta. Esitys on osa hallituksen laajempaa lukiokoulutuksen kehittämiseen tähtäävää suunnitelmaa. Tavoitteena on säilyttää ylioppilastutkinto jatkossakin yleissivistävänä ja jatko-opintokelpoisuuden takaavana tutkintona. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan olisi suoritettava nykyisen neljän sijaan viisi koetta, joihin sisältyvät äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmässä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Viiden aineen opiskelija voi valita itse. Samalla ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen liittyviä menettelyjä joustavoitettaisiin. Taustalla on tietysti tuo korkeakoulujen pääsykoeuudistus.

Sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä yleisesti kannatettavana. Mietinnössä olemme kuitenkin kiinnittäneet huomiota kolmeen asiaan: ylioppilastutkinnon rakenteeseen, lukiodiplomeihin ja englanninkieliseen ylioppilastutkintoon. Sen osalta esitämme myös muutoksia hallituksen esitykseen. Lisäksi esitämme kolmea lausumaa.

Toinen osa tuota hallituksen esitystähän oli englanninkielisen ylioppilastutkinnon mahdollistaminen. Tässä olisi ollut perusteluita koulutusviennin näkökulmasta, mutta koska esityksen perustuslainmukaisuudesta heräsi valiokunnassa kysymys, päätimme esittää kyseisten pykälien poistamista esityksestä kokonaan. Valiokunnan arvio oli, että perustuslakivaliokunta ei välttämättä olisi ehtinyt asiaa käsittelemään.

Tästä asiasta valiokunta esittää lausumaa. Tuon lausuman mukaisesti ”Eduskunta edellyttää, että hallitus harkitsee uuden esityksen tekemistä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisen ja suorittamisen mahdollistamiseksi. Esityksessä tulee ottaa huomioon kansalliskielten asema ja perustuslain vaatimukset”.

Ylioppilastutkinnon rakenne on pääosin kannatettava. Viisi kirjoitettua ainetta tukee korkeakouluihin hakeutumista ja on linjassa tehtyjen pääsykoeuudistusten kanssa. Suurin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

osa opiskelijoista suorittaa jo tällä hetkellä vähintään viisi ainetta. Asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin herännyt huoli erityisesti kaksoistutkintojen ja aikuisopiskelijoiden tilanteesta. Asia on tärkeä.

Tämän pohjalta esitämme lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi, miten ylioppilastutkinnon uusi rakenne vaikuttaa lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen, ottaen erityisesti huomioon kahta tutkintoa suorittavat opiskelijat ja aikuisopiskelijat, ja antaa siitä sivistysvaliokunnalle selvityksen, kun uudistuksen toimeenpanosta on saatavissa seurantatietoa riittävästi.”

Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa lukiodiplomeihin. Valiokunta kuitenkin katsoo, että taito- ja taideaineille ominaiset tiedon tuottamisen tavat tulee nähdä uudistuneessa lukiokoulutuksessa yhdenvertaisina nykyisin ylioppilastutkintoon sisältyvien oppiaineiden tiedon tuottamisen kanssa.

Esitämme lausumaa: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy selvittämään lukiodiplomijärjestelmän muuttamista kaikkia koulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi ja sen perusteella ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntötoimiin.”

Arvoisa puhemies! Näillä muutoksilla ja lausumilla sivistysvaliokunta esittää hallituksen esityksen hyväksymistä. Mietintöön sisältyy yksi vastalause.

18.10 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Olemme tosiaan esittäneet vastalauseita.

Tällä vaalikaudella lukiokoulutusta on leimannut hallituksen suoranainen uudistusvimmia, missä ei ole kuitenkaan otettu huomioon toisen asteen kokonaisuutta eikä oppilaiden ja opettajien kuormitusta jatkuvan muutoksen kourissa. Tässä hallituksen esityksessä olemme halunneet kiinnittää huomiota erityisesti lakiesityksessä esitettyyn viiden kokeen rakenteeseen, mikä aiheuttaa toteutuessaan useita ongelmia. Pakollisten ylioppilaskokeiden määrää ollaan siis nostamassa neljästä viiteen. Se on tässä ytimenä.

Esitys on ristiriidassa sen kanssa, että tavoitteena on lisätä lukion suorittaneiden määrää sekä yo-tutkinnon suorittamista. Lukiossa opiskelee erilaisista taustoista tulevia opiskelijoita, joilla on oppimisvaikeuksia tai muun tuen tarve. Näiden opiskelijoiden lukion ja ylioppilastutkinnon suorittaminen tämän esityksen seurauksena vaikeutuu. Tutkinnon rakenne lisää tutkinnon kuormittavuutta, ja voidaan ennakoida, että lukio-opintojen keskeyttäminen lisääntyy, samoin kuin niiden määrä, jotka eivät kykene tutkintoa hyväksytysti suorittamaan. Lisäksi aikuisopiskelijoiden sekä kaksoistutkinnon suorittavien asema heikenee tutkintoon sisältyvän valinnaisuuden vähentyessä. On selvää, että koulutuksesta putoavien määrä lisää syrjäytymistä. Näihin ongelmiin ovat kiinnittäneet huomiota useat lausunnonantajat.

Toisen asteen koulutusjärjestelmää tulee tarkastella kokonaisuutena. Nyt tehty esitys ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden määrästä on ristiriidassa ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteiden kanssa. Ammatillisen koulutuksen reformin keskeinen ajatus on ollut lisätä opiskelijan mahdollisuuksia koota yksilöllisesti hänelle soveltuva tutkinto, jolla hän pystyy saavuttamaan omien tavoitteiden mukaisen ja edellyttämän osaamisen. Kaksoistutkinto ja muuten lukiokoulutukseen kuuluvien opintojen kautta hankittu osaaminen on ollut ja tulee jatkossakin olemaan keskeisessä roolissa niiden ammatillista tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kohdalla, jotka ovat asettaneet tavoitteekseen esimerkiksi korkeakouluopinnot.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

Ammatillisissa oppilaitoksissa kaksoistutkintoa suorittavan opiskelijan opintoja pyritään nykyisin vauhdittamaan esimerkiksi niin, että ammatilliseen perustutkintoon sisältyvien yhteisten aineiden opinnot voi korvata lukion vastaavilla aineilla. Viidennen ylioppilaskokeen suorittamisen edellyttämiä lukio-opintoja ei olisi kuitenkaan mahdollista tunnistaa osaksi opiskelijan ammatillista perustutkintoa. Näin ollen uudistus pidentäisi kaksoistutkinnon suorittajan opintoaikoja ja lisäisi koulutuksen järjestäjien kustannuksia. Todennäköisesti yhä harvempi oppilas tuon kaksoistutkinnon suorittaisi. Tänäpäin tapasin kaksoistutkintoa suorittavia nuoria, ja he pitivät tätä uudistusta valitettavana.

Ylioppilastutkinnon rakenteen muutos ei ole tarpeellinen, sillä meneillään oleva korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus kannustaa kokeilaita suorittamaan esityksen tavoitteen mukaiset viisi koetta jo nytkin. Muutoksen hyödyt olisivat siis minimaaliset verrattuna sen aiheuttamiin haittoihin kaksoistutkinnon suorittajille, aikuislukiolaisille ja oppimisvaikeuksista kärsiville opiskelijoille. Uudistus pidentäisi kahden tutkinnon suorittajien opintoaikoja. Jo nykyisellä lukion kurssimäärällä ja neljällä suoritettavalla kokeella on osalla opiskelijoista vaikeuksia suorittaa tutkinto kolmessa vuodessa. Pääsääntöisesti opiskelijat saavat ammatillisen tutkinnon suoritettua kolmessa vuodessa tai jopa sen alle, mutta ylioppilastutkinto jäisi vielä kesken. Tällä voisi olla vaikutuksia myös ammatillisen koulutuksen järjestäjien rahoitukseen. Tarvetta rakenteen uudistamiseen ei ole myöskään siksi, että uusi lukiolaki jo pitää sisällään kaikki tarvittavat elementit opiskelijoiden laaja-alaisen ja monipuolisen osaamisen ja vahvemman yleissivistyksen kehittämiseen tulevaisuudessa.

Koulutusjärjestelmän kehittämisessä suuntana on ollut elinikäisen oppimisen polkujen edistäminen. Työn ja teknologisen muutoksen aikana tämä on korostetun tärkeää. Kaksoistutkinnon suorittaneet työllistyvät hyvin, osa valmistuneista hakee ammattikorkeakouluun tai yliopistoon jatko-opiskelijaksi. Jos nuori haluaa suorittaa kahden tutkinnon opinnot, tätä pitäisi pyrkiä edistämään kaikin mahdollisin keinoin eikä vaikeuttaa sitä. Ehdotettu ylioppilastutkinnon rakenteen muutos uhkaa kuitenkin romuttaa kaksoistutkinnon.

Aikuislukiodien tutkinnon suorittajat kuuluvat pääosin siihen 20 prosentin ryhmään maamme kokeilaita, jotka suorittavat tutkinnossaan vain nykyiset neljä pakollista koetta. Kuudesta aikuislukioista kerätyn epävirallisen datan perusteella opiskelijat tekevät keskimäärin noin 4,3 koetta tutkintoa kohden. Monille heistä viides pakollinen aine voi olla se ratkaiseva ylimääräinen kuorma, joka aiheuttaa opintojen keskeytymisen.

Tutkinnon rakenteen uudistaminen esitetyllä tavalla tuottaa lukio-uudistuksen tavoitteiden vastaisesti juuri sen, mitä uudistuksella pyrittiin välttämään: lukion oppimäärän ja tutkinnon suorittamisen vaikeutumisen tai jopa opintojen keskeytymisen. Tämä on erityisen lyhytnäköistä tänä päivänä, kun kaikin tavoin yritämme saada aikaan sen, että jokainen suomalainen nuori suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Tämä lyö tuota tavoitetta korvalle.

Arvoisa puhemies! Esitän vastalauseen mukaisen pykälämuutosehdotuksen.

18.16 Jani Toivola vihr: Arvoisa herra puhemies! Kokonaisuudessaan tämä esitys on meidän mielestämme kannatettava. Näemme, että siinä on useitakin tällaisia ehkä nimenomaan sen opiskelijan ja kokeen suorittajan käytännön arkea helpottavia tekijöitä liittyen kokeisiin ilmoittautumiseen ja siellä tehtäviin valintoihin, tutkinnon suoritus aikaan ja mahdollisuuteen siirtää yksittäisiä kokeita ikään kuin myöhemmäksi niin, että ne kuitenkin pysyvät osana sitä koko tutkintoa. Nämä ovat tärkeitä osia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

Niin kuin tässä aikaisemmissa puheenvuoroissa kävi ilmi, varmastikin tämä viiden kokeen vaatimus on se, mikä on kaikista eniten herättänyt keskustelua. Valiokunnassa siitä puhuttiin paljon, omassa ryhmässäni keskusteltiin siitä hyvin pitkään: nähdään, että se ei ole helppo tai mustavalkoinen asia. Ja ne huolet, mitä siihen liittyy nimenomaan opiskelijoiden kuormittumisen ja jaksamisen näkökulmasta, ovat ehdottomasti meidänkin mielestämme näkökulmia, jotka on otettava todella vakavasti. Sen takia onkin hyvä ja tärkeää, että valiokunnalla on tämä lausuma nimenomaan siitä, että tilannetta seurataan.

Samaan aikaan ehkä itse näen, että nämä jaksamiseen liittyvät kysymykset ovat usein sellaisia, mitkä saattavat nousta jo aika paljon aikaisemmin siellä opinpolulla. Nämä eivät ole ikään kuin uutta tietoa myöskään sivistysvaliokunnalle, vaan valitettavan useissa asiayhteyksissä lasten ja nuorten jaksamiseen ja mielenterveyteen liittyvät kysymykset ovat eri tavoin nousseet esiin. Ne ovat totta kai laajasti sellaisia, joita täytyy tukea, ja koko ajan täytyy tehdä töitä sen eteen, että kattavat palvelut on saatavilla. Mutta omassa ryhmässäni kuitenkin lopulta suhteessa tähän esitykseen kallistuttiin siihen, että ollaan myöskin valmiit tukemaan tätä viiden kokeen velvoitetta nimenomaan sen laajan yleissivistyksen näkökulmasta. Sillä oli meidän keskustelussamme paljon painoarvoa.

Vielä näistä lausumista sen verran, että on tosi hienoa ja tärkeätä, että myöskin tämä lukiodiplomi on nyt nostettu esiin, että saataisiin se yhdenvertaiseen asemaan. Se on tosi tärkeätä myöskin siitä näkökulmasta, että on erilaisia taitoja, erilaisia tapoja oppia, omaksua tietoa tai ilmaista ja näyttää se oma osaaminen, tietopääoma, ja se, että me vahvistamme sellaisia polkuja, on äärimmäisen tärkeä tavoite siinä, kun me puhumme jokaisen nuoren mahdollisuuksista rakentaa itsellensä yhdenvertaista tulevaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.

18.18 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Kuten tässä yhdessä aikaisemmassa puheenvuorossa on todettu, tämä on ongelmallinen esitys monella tapaa, ja se kytkeytyy myöskin moniin aika ongelmallisiin piirteisiin, mitä on ollut koulutuspolitiikassa tämän vaalikauden aikana ja tämän hallituksen alaisuudessa.

Ensinnäkin tässä edetään ikään kuin väärässä järjestyksessä koulutuspolitiikan näkökulmasta. Syy sille, että tätä lakia ylipäätensä nyt tehdään, on se, että opetusministerin aloitteesta on tehty yhteistyössä korkeakoulujen kanssa tämä pääsykoeuudistus ja siinä menettely herätti niin laajasti ihmetystä, että jopa hallituspuolueiden edustajat jättivät aiheesta kirjallisen kysymyksen, ja nyt tehdään ikään kuin sen uudistuksen seurauksena näitä muutoksia lainsäädäntöön ja ylioppilastutkinnon rakenteeseen. Tämä johtaa tietenkin tilanteeseen, jossa tästä kokonaisuudesta ei ole tehty kunnollisia vaikuttavuusarvioita eikä myöskään käyty laajempaa koulutuspoliittista keskustelua siitä, mihin nämä kaikki yksittäiset muutokset johtavat.

Sen seurauksena hallitus esittää nyt siis ylioppilastutkinnon vaativuuden kasvattamista, ja ihmettelyn kyllä erityisesti vihreiden kantaa tähän esitykseen, koska nämä hyvät muutokset tässä laissa olisi kyllä mahdollista hyväksyä ilman että samalla nostetaan suoritettavien kokeiden vähimmäismäärää. Kuten tiedämme, kuormittuneisuus ja stressi on jo tällä hetkellä erittäin iso ongelma lukiolaisten keskuudessa, ja se ilmenee jo aikaisemmassa vaiheessa lukiokoulutuksen aikana johtuen siitä, että ylioppilastutkinnon painoarvoa koko ajan on lisätty, mikä jo on omiaan lisäämään stressiä, kun ihminen joutuu miettimään esimerkiksi kurssivalintoja jo ensimmäisestä vuodesta lähtien sen mukaan, mitä tulee kirjoit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

tamaan ylioppilastutkinnossa. Tämä ei ole yleissivistävä suunta lukiokoulutuksen kehittämiseksi vaan pikemminkin vie päinvastaiseen suuntaan.

Nyt tätä siis tehdään siitä huolimatta, että tämä entuudestaan lisää vaativuutta ja sitä kautta kuormittuneisuutta, ja siitä huolimatta, että se vaikeuttaa aikuisopiskelijoiden ja kaksoistutkinnon suorittavien asemaa, eli sellaisen opiskelijaryhmän asemaa, jota muuten ollaan pyritty auttamaan ja sitä kautta nostamaan ylioppilastutkinnon suorittavien nuorten ja aikuisten määrää.

Hyödyt ja haitat eivät ole tasapainossa, ja ehkä kaikista ongelmallisinta on se, että tämä on taas yksi muutos, jolla eriytetään meidän toisen asteen eri koulutuspolkuja toisistaan, eli tämänkin seurauksena nyt lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus eriytyvät toisistaan sen sijaan, että me kehittäisimme toista astetta kokonaisuutena.

Näistä syistä kannatan vastalauseessa olevia muutosehdotuksia.

18.21 Mikaela Nylander r: Värderade talman! Den här lagen är bra och framför allt ändamålsenlig om man enbart tittar på studentexamen och på gymnasieutbildningen. Den allmänbildande funktionen stärks i och med lagen. Dessutom kommer högskolorna i framtiden att beakta fem ämnen i urvalsproven och då är det logiskt att minimikravet att skriva fem ämnen i stället för fyra, såsom nu, införs. Redan i dag skriver 80 procent av alla abiturienter fem eller fler ämnen.

Men det ska sägas att tyvärr innehåller det här lagförslaget en baksida som jag anser vara värd att nämnas och diskuteras också i plenum. Kraven på dem som avlägger två examina, student- och yrkesexamen, och på vuxenstuderande kan bli för stora. I utskottshörandet fördes fram oro och rädsla för att lagen kommer att minska på intresset att avlägga studentexamen bland just de här två grupperna. Man ska komma ihåg också att av dem som skriver två examina är det enbart 29 procent som i dag skriver fem eller fler ämnen i studentexamen. Den här oron bör tas på allvar och därför tycker jag att det är oerhört bra att vi har tagit in en uppföljningsklausul.

Arvoisa puhemies! Jos ajatellaan pelkästään yo-kirjoituksia, niin hallituksen esitys on hyvä ja perusteltu. Ja mielestäni se on hyvä asia, että lukion yleissitovaa funktiota tällä tavalla vahvistetaan. Täytyy pitää mielessä, että nyt jo 80 prosenttia kaikista ylioppilaista kirjoittaa viisi ainetta tai enemmän yo-kirjoituksissa.

Mutta niille, jotka suorittavat kahta eri tutkintoa, ja aikuisopiskelijoille muutos voi olla liian haasteellinen. Riskinä on, että laki sotii yleisiä koulutuspoliittisia tavoitteita vastaan — sen myönnän — ja myönnän myös, että ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus eriytyvät entisestään tämän lakiehdotuksen myötä. Siksi on mielestäni hyvä ja aivan välttämätöntä, että meillä on seurantavelvoite sisällytetty tähän lausuntoomme, jotta voidaan palata tähän asiaan, jos näyttää siltä, että ne pahimmat skenaariot toteutuvat tässä laissa. Mutta kuten vihreät, mekin olemme käyneet sisäistä keskustelua ja olemme kuitenkin päätyneet siihen, että me tuemme tätä lakia näistä riskeistä ja huolista huolimatta. Toivotaan, että käytännössä siellä arjessa pystytään sitten tukemaan ja auttamaan myös niitä, jotka suorittavat kahta tutkintoa, ja aikuisopiskelijoita.

18.25 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kun en ole valiokunnassa ollut kuulemassa asiantuntijoita, on pakko sanoa, että hämmästyttää vähän, miksi viides aine pitää tehdä pakolliseksi, kun valtaosa sen suorittaa jo nyt. Tuolla pakollisuudella ei sitä kautta saada sitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

hyötyä mitä on ajateltu, mutta tiedetään, että se tuo haittaa niille, jotka suorittavat kaksoistutkintoa tai ovat aikuisopiskelijoita. Elikkä tavallaan tätä kun punnitsee, jää kysymys, että miksi pakollisuus, jos asia jo nyt toteutuu näin laajasti.

Mielestäni olisi äärimmäisen tärkeää tarkastella toista astetta kokonaisuutena, lukio-opetusta ja ammatillista opetusta rinnan, ja kun me teemme reformeja, meidän kannattaisi katsoa sitä kokonaisuutta. Itse tulen kaupungista, jossa meillä on yhdistetty ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus samaan hallinnolliseen rakenteeseen, ja se on tuottanut pelkästään hyviä asioita. Se on tuottanut kustannussäästöä, mutta se on tuottanut myös vaihtoehtoja opiskelijoille. Pidän kaksoistutkintoa tällaisen parhaana mahdollisena vakuutuksena tulevaisuuden työelämää varten, koska siinä saadaan valmiuksia ikään kuin molemmille puolille, ja siitä näkökulmasta tuntuu surulliselta, että tämä uudistus saattaa tehdä kaksoistutkinnosta vähemmän houkuttelevan ja se saattaa jopa estää sen suorittamisen, vaikka päinvastoin pitäisi yhdistää näitä kahta asiaa, varsinkin jos on niin, että viidennen ylioppilaskokeen opintoja ei voida millään tavalla hyödyntää siellä ammatillisen perustutkinnon puolella. Olisi äärimmäisen tärkeää, että me ylipäätään koulutuksessa osaisimme yhdistää erilaisia asioita ja hyödyntää jo kerran opittua toisessa tutkinnossa paremmin. Se kai on koko meidän muuntokoulutuksen ja uudelleen koulutuksen ja erilaisten moduulikoulutusten, mitä tässä maassa on kehitetty, idea.

Itse asiassa, vaikka koulutus ei missään tapauksessa voi olla vain työelämää varten vaan se on ihmisen elämää varten ja omia valmiuksia varten ja tulevaisuutta varten, sillä on kuitenkin merkitystä myös työelämän näkökulmasta. Tästä syystä olen tavallaan surullinen siitä, että tämä lukiodiplomi ei tullut voimakkaammin kirjoitetuksi sinne, että se voisi olla yksi näistä ylioppilaineista. Me tiedämme, että Suomi tarvitsee luovuutta ja se tarvitsee innovaatioita ja se tarvitsee uusia ajatuksia, ja me emme voi sitä koulussa pakottaa, mutta me voimme luoda sellaiset olosuhteet, jotka ruokkivat luovuuttamme. Silloin jos opiskellaan taideaineita ja luovia aineita ja taitoaineita, silloin luodaan noita olosuhteita, ja sitä osaamista, sitä vuorovaikutustaitoa ja muuta, jota syntyy taideaineiden kautta, me tarvitsemme elämässä ja me tarvitsemme työelämässä. Sen vuoksi olisi ollut äärimmäisen tärkeää, että lukiodiplomi olisi tullut voimakkaasti yhdeksi ylioppilastutkinnon osaksi ja että sitä ruokittaisiin enemmän. On hyvä, että sitä selvitetään, mutta on tavallaan harmi, että se tässä vaiheessa on jäänyt tästä kokonaisuudesta pois.

18.28 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Lukio-opetuksella on valtava yleissivistävä merkitys meidän koulujärjestelmässämme. Täällä on ehkä perustellustikin ihmetelty tätä ylioppilastutkintoon sisältyvien aineiden määrän korottamista neljästä viiteen. Sitä on ihmetelty senkin takia, että jo nyt noin 80 prosenttia tekee viisi tutkintoainetta. Jos tätä pohditaan positiivisen kautta, niin tälläkin, että sitä kasvatetaan viiteen, saattaa olla varsin merkittävää yleissivistävää merkitystä pitkän päälle.

On myös tärkeää, että meidän lukioverkostomme pidetään tiheänä koko maassa, että pidetään toimiva, ihmisten tarpeita hyvin palveleva lukioverkosto. On huolestuttavaa, että ammatillisella puolella verkosto on aika keskittynyt tätä nykyä. Lukioverkosto on vielä kohtuullisen tiheä, ja sen pitäminen tällaisena on erittäin tärkeää koko Suomen kannalta.

18.29 Tuomo Puumala kesk: Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu toisen asteen pohtimisesta kokonaisuutena. Olen siitä ihan samaa mieltä. Toivon, että tulevissa uudistuksissa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

ei tehdä enää niinkään erikseen lukiopuolen uudistuksia ja ammatillisen puolen uudistuksia vaan löytäisimme niistä yhteisiä siltoja, se on hyvä ajatus.

Kyllä myös se edustaja Anderssonin kritiikki on aivan paikallaan siitä, että eihän tämä marssijärjestys tässä ideaali ole. Tietenkin aina lähtökohtana pitäisi olla se, että täällä talossa tehdään lainsäädäntöuudistuksia ja sitten niihin reagoivat esimerkiksi ne pääsykoekäytännöt. Tässähän mennään toisinpäin. Kysymys ei kuitenkaan ole ihan yksinkertainen, koska siellä korkeakoulupuolella on se autonomia olemassa, ja sitten siihenkin tässä reagoidaan. Mutta ihan perusteltu ajatus, ja oikeampi lähtökohta, totta kai, olisi näin.

No, sitten tästä lukiodiplomista nousi täällä ajatus. Minun mielestäni se on aika vahvasti tässä sanottu, eli tässähän esitetään lausumaa, että ”ryhdytään selvittämään lukiodiplomijärjestelmän muuttamista kaikkia koulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi ja sen perusteella ryhdytään tarvittaviin lainsäädäntötoimiin”. Lausumana mielestäni ihan vahvasti sanottu asia. Itse menisin tämän mietinnön ulkopuolelta jopa vähän pitemmälle tässä lukiodiplomityyppisen ajattelun jalostamisessa. Ajattelisin niin, että nykyisten ylioppilaskirjoitusten rinnalle kehitettäisiin järjestelmää, jossa lukiolainen voisi jatkuvasti osoittaa omaa osaamistaan, kerätä ikään kuin omaa portfolioa, omaa kansiota, ja hän voisi osoittaa sitten korkeakouluun pyrkiessään sen oman kypsyytensä, minkä on lukion aikana saavuttanut, vaikkapa oppiainerajojen yli menevillä ainekirjoituksilla tai tutkielmilla, ja sitä kautta voisi tehdä ikään kuin minigradua jo siellä lukion sisällä. Mielestäni tässä on paljon kehitettävää.

Yleissivistyksen periaate, joka tässä tuli voimakkaasti esille, on kyllä tärkeä, ja sen täytyy olla meidän lukion keskeinen lähtökohta myös tulevaisuudessa.

18.31 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Myös perussuomalaiset ovat pitkän ja perusteellisen harkinnan jälkeen yhtyneet tähän mietinnön vastalauseeseen ja siinä olevaan pykälämuutosehdotukseen, jolla ylioppilastutkinnon laajuus säilytettäisiin nykyisenlaajuisena.

Tämän vastalauseessa olevan pykälämuutosehdotuksen toteutuessakin lukio-opiskelijoilla luonnollisesti säilyisi mahdollisuus kirjoittaa huomattavasti useampia aineita kuin neljä kappaletta, aivan kuten heillä nytkin on. Korostan, että meidänkin mielestämme opiskelijoita toki tulee kannustaa mahdollisimman laaja-alaiseen ja yleissivistystä lisäävään opiskeluun, mutta erityisesti kaikkein heikoimpien opiskelijoiden pakottaminen siihen lainsäädännöllisin keinoin on ehkä hieman kummallinen lähestymistapa, varsinkin kun tämän hallituksen esityksen vaikutusarviot ovat Sipilän hallitukselle ominaiseen tapaan jääneet myös asiantuntijalausuntojen mukaan varsin puutteellisiksi.

Mitä sitten tulee tähän yliopistojen pääsykoevaatimukseen, josta on paljon puhuttu, niin niissä on mielestäni kyllä usein mahdollisuus sisäänpääsyyn, jos on vaikkapa kolmesta aineesta ylioppilaskirjoituksissa saanut hyvät pisteet. Yliopistojen näkökulmasta viiden aineen suorittamista ei siis käsittääkseni nykyisinkään edellytetä, mutta tämän ylioppilastutkintoa säätelevän lain takia näin käy jatkossa, mikä vaikeuttaa opiskelijoiden asemaa.

Nämä ongelmalliset ryhmät, kuten täällä on tuotu esille, ovat nimenomaan kaksoistutkintoa suorittavat opiskelijat, aikuislukioissa opiskelevat ja yleisemmin ottaen syrjäytymisvaarassa olevat opiskelijat. Ja on suuri pelko siitä, että lakiesityksen toteutumisen myötä nuorten syrjäytyminen voisi lisääntyä. Mielestämme tätä riskiä ei kannata ottaa.

Tässä alkuperäisessä hallituksen esityksessä oli mahdollisuus myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Se kuitenkin valiokuntakäsittelyn aikana poistettiin esityksestä, koska katsottiin, että siihen sisältyi huomattavia epäilyksiä esityksen perustus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

laillisuudesta kansalliskielten aseman näkökulmasta. Mielestäni tämä valiokunnan yksimielinen päätös oli tältä osin hyvinkin perusteltu ja oikea.

Arvoisa puhemies! Totean lopuksi, että yhdyn täällä esitettyyn näkemykseen siitä, että kattava lukioverkko on tärkeää säilyttää koko maassa, jolloin opiskelijoilla on paljon paremmat mahdollisuudet valita lukio-opinnot.

18.34 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Vielä kommentti liittyen tähän yleissivistykseen, mitä minäkin pidän lukiokoulutuksen keskeisenä periaatteena, mutta vierastan sitä ajatusta, että yleissivistystä lisää vain pakollisten ylioppilaskirjoitusaineiden määrä eli että sen koulutuksen yleissivistävä funktio ikään kuin määräytyisi sen mukaan, kuinka monta ainetta kirjoittaa ylioppilaskirjoituksissa. Kyllähän se yleissivistys syntyy sitä kautta, mitä nuori opiskelee sen kolmen vuoden aikana lukiossa ja miten laajasti meillä on esimerkiksi pakollisia kursseja eri aloilta ja eri aineissa. Päinvastoin, mitä enemmän ylioppilaskirjoituksia ja -tutkintoa painotetaan, sitä todennäköisemmin se johtaa kehitykseen, jossa nuori joutuu jo silloin lukion ensimmäisenä vuotena päättämään, mitä minä tulen ylioppilaskirjoituksissa kirjoittamaan, ja esimerkiksi niissä pitkissä aineissa, joissa kursseja on paljon, valitsee keskittymisen niihin aineisiin sen sijaan, että opiskelisi laaja-alaisemmin eri asioita, mitkä kiinnostavat.

Pidän myöskin ristiriitaisena, että tämä hallitus, joka hyvin heikolla valmistelulla toteutti myöskin tämän lukion valinnaisuuskokeilun eli siis mahdollisti nuorille monien aineiden pois jättämisen, puhuu nyt yleissivistyksen merkityksestä tässä ylioppilastutkinnon kokeiden vähimmäismäärän noston yhteydessä, koska ainakin tähän asti tämä lukiokoulutuksen kehittämispolitiikka on ollut sellaista, jota myöskin monet opettajat ja kasvatustieteen asiantuntijat ovat kritisoineet juuri siitä syystä, että se vähentää lukion yleissivistävää funktiota ja päinvastoin edustaa enemmänkin tällaista putkitutkintoajattelua jo silloin toisella asteella, jolloin kaikista tärkeintä myöskin nuoren jatko-opiskelukykyjen ja oppimiskykyjen näkökulmasta olisi se, että saa mahdollisimman vahvan ja laaja-alaisen yleissivistyksen, jonka turvin nuori näin halutessaan voi sitten jatkaa opintojaan kolmannella asteella.

18.37 Mikaela Nylander r: Arvoisa puhemies! Tietysti on yleissivistyksen kannalta aivan keskeistä, mitä opiskellaan näitten kolmen tai neljän vuoden aikana, mutta emme me valiokuntana voineet ihan sivuuttaa ylioppilastutkintolautakunnan lausuntoa siitä, että heidän mielestään neljä ainetta, siis nykyinen malli, joka nyt on voimassa oleva lainsäädäntö, ei riittävästi ylioppilaskirjoituksissa mittaa tätä yleissivistävää funktiota. Minun mielestäni emme me voi ihan sivuuttaa sitäkään, ja vaikka tähän liittyy riskejä, duubioita, pelkoja, niin siksi olemme kuitenkin valmiita kannattamaan tätä lakiehdotusta.

Minun mielestäni ratkaisevaa tulee olemaan, miten käytännössä siellä arjessa pystytään tukemaan myös niitä, jotka suorittavat kahta tutkintoa, ja aikuisopiskelijoita. Ja taas kerran on aivan selvää, että opinto-ohjaus nousee aivan uuteen valoon ja tarvitaan paljon opinto-ohjausta.

Sitten tietysti tällaiset mallit, mitä on Hämeenlinnassa käytössä, ovat järkeviä, koska siellä pystytään varmasti eniten tukemaan kaikkia opiskelijoita ja luodaan joustavia opintopolkuja ja tehdään yhteistyötä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

18.38 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden hyvinvointimme rakentuu sille, että kaikkien suomalaisten osaamistaso nousee, ja meidän pitää varmistaa, että jokaisella nuorella on vähintään joko ammatillinen tutkinto tai lukiotutkinto taskussaan, sillä sen suuren työelämän muutoksen takia, jota koko ajan elämme, peruskoulun varassa on enää hyvin vaikea työllistyä. On tunnettu fakta, että viimeisen 30 vuoden aikana on hävinnyt jopa 600 000 sellaista työpaikkaa, joihin riittää peruskoulupohja, eli perusasteen työpaikoista on jäljellä enää 30 prosenttia.

On ihan selvää, että tämän ajan peruskoulutus vaatii vähintään toisen asteen koulutuksen, joko ammatti- tai lukiotutkinnon. Kuitenkaan suomalaisista nuorista jopa 15 prosentilla ei 25 vuoden ikään mennessä ole taskussaan tuota toisen asteen tutkintoa, ja perusasteen varassa olevista onkin vain alle puolet eli noin 43 prosenttia töissä. Sen takia olisi välttämätöntä huolehtia siitä, että jokaisella vähintään tämä toisen asteen tutkinto on, jotta työllistyy. Juuri tämän asian takia on hyvin vaikea hyväksyä, että lukiotutkinnon suorittamista nyt vaikeutetaan tällä hallituksen lakiesityksellä muun muassa kaksoistutkinnon suorittajien osalta, aikuislukiolaisten osalta tai niiden osalta, joilla on vaikeuksia oppimisessaan. Täällä on moneen kertaan tämä seikka todettu. On hyvin vaikea ymmärtää, minkä takia tällaista lyhytnäköistä politiikkaa tehdään. Tämä on todellakin lyhytnäköinen muutos eikä edistä meidän suomalaisten tärkeää kansallista tavoitetta siitä, että meillä koulutustaso ja samalla työllisyysaste nousee.

18.40 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Ajattelin vielä vastata edustaja Nylanderille liittyen yleissivistykseen ja siihen, onko tarvetta muuttaa tutkintoa vai ei tästä syystä.

Kuten tässä on monissa puheenvuoroissa tuotu esille, yli 80 prosenttiahan kirjoittaa jo enemmän kuin viisi ainetta. Eli tältä osin ne mahdolliset hyödyt, mitä tällä muutoksella voidaan saada aikaiseksi, ovat mielestäni suhteellisen pieniä verrattuna niihin haittoihin, mitä tämä saattaa tuoda mukanaan tilanteessa, jossa tämä vaikeuttaa aikuisopiskelijoiden tai kaksoistutkinnon suorittaneiden nuorten asemaa. Merkillä pantavaa on mielestäni myöskin se, että se työryhmä, joka tutkii ylioppilastutkinnon uudistamisen eri vaihtoehtoja, itse asiassa ei esittänyt suoraan vain tätä vähintään viiden kokeen mallia, vaan yritti rakentaa esitystä, jossa ikään kuin olisi huomioitu myöskin niitä opiskelijoita, jotka syystä tai toisesta eivät viittä koetta ehdi tai pysty suorittamaan, neljän kokeen mallilla, jossa kuitenkin valinnanvapautta olisi ollut vähemmän. Eli siinä esitettiin tällaisen neljän ja viiden kokeen ikään kuin yhdistelmämallia, joka ei ollut ihan ongelmaton sekään, mutta jossa kuitenkin käy ilmi, että ikään kuin tiedostettiin ne ongelmat, mitä tämä hallituksen ajama ratkaisu saattaa tuoda mukanaan monille nuorille ja aikuisillekin opiskelijoille.

18.41 Veera Ruoho kok: Arvoisa puhemies! Kiitos edustajakollegoille — oikein hyvää pohdintaa ja kritiikkiäkin tähän esitykseen liittyen. Koulutus ja sivistys on kaiken kehityksen pohja ja perusta, näin sanoi minulle eilen Suomi—Namibia-ystävyyssryhmän tapaamisessa namibialainen pormestari ja Namibian suurlähettiläs, kun puhuttiin siitä, miten saadaan muita maita samalle tasolle kuin esimerkiksi nyt Suomi. Suomessa kuitenkin täytyy olla kiitollisia siitä, miten pitkälle edistyneitä ollaan, mutta aina pitää tehdä paremmin.

Edustaja Nylanderin puheenvuorosta innostuin, ja nimenomaan tästä yleissivistävydestä, mitä hän korosti, ja miten tärkeän pohjan se sitten antaa ihmisen jatkoelämään yleisestikin. Minä ajattelen sitä asiaa myös vähän siltä kannalta, että jos nuori haluaa maailman huipulle urheilussa, niin silloin on mahdollisimman tärkeää se, että hän on kokeillut

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

vähän monenlaista lajia ja monella lailla kehittänyt sitä kroppaansa, ja samalla lailla päätkin on hyvä kehittää sillä lailla, että tietää laajasti ja sitten ehkä siiloutuu jossain vaiheessa se, mistä on itse aidosti kiinnostunut, ja haluaa pistää oman kortensa kekoon sen asian osalta.

Vielä tähän hyödyntämiseen. Sitä kannatan, että voitaisiin lukion opintoja hyödyntää. Minun mielestäni se täällä taisi tulla jossain puheenvuorossa jo esille. Juuri itse gradun jättäneenä keskustelin yhden ihmisen kanssa siitä, että minulla oli ainakin hienoa, kun minä pystyin omaa työkokemustani hyödyntämään, että sai seitsemän opintopistettä sillä kasaan, kun oli jo työelämässä ollut. Ei tarvinnut sitä kurssia suorittaa niin sanotusti.

18.44 Tuomo Puumala kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Andersson taisi viitata Gaudeamus igitur -työryhmän työhön, jossa he mahdollistivat tällaisen neljänkin aineen kirjoittamisen, mikä sittemmin hylättiin. En muista, oliko edustaja Andersson silloin valiokunnassa — yleensä olette, olette erittäin ahkera edustaja, mutta oliko teillä silloin juuri päällekkäisyys — kun tämän Gaudeamus igitur -ryhmän, oliko puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja olivat valiokunnassa. He eivät enää itse kannattaneet tuota mallia vaan vetosivat erittäin voimakkaasti viiden kokeen mallin eteen. Se löytyy nyt jo julkistetuista kirjallisista lausunnoistakin, että he erittäin voimakkaasti kannattavat viiden kirjoituksen mallia nimenomaan tällä yleissivistysperusteella ja sen vuoksi, että nyt kun valintakoejärjestelmä on muuttunut, he pitivät sitä välttämättömänä.

Sitten se asia, mikä ei ole vielä ollut tässä salissa keskustelussa, lienee vielä paikallaan sanoa: Tämähän ei saa muodostua esteeksi kenellekään, etteikö voisi päästä ylioppilaaksi, ja sitä vartenhan siellä on olemassa tämä kompensatiojärjestelmä, että jos jostakin aineesta tulee hylätty, niin sitten toisesta aineesta vähän paremmin kirjoittamalla on edelleen mahdollista päästä ylioppilaaksi. Sitä pidän äärimmäisen tärkeänä, koska kannatan kaksioistutuksia, aikuislukio-opiskelua ja sitä, että heillä on mahdollisuus päästä ylioppilaaksi ja halutessaan jatko-opintoihin sen jälkeenkin. Tätähän valiokunta mietinnössään alleviivasi.

18.45 Mikaela Nylander r: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vielä tässä lopuksi halusin lukea yhden lauseen meidän hyvästä ja kattavasta mietinnöstämme: ”Ylioppilaiden hidas sijoittuminen jatko-opintoihin on nykyisin merkittävä ongelma, sillä noin 70 prosenttia” — 70 prosenttia — ”uusista ylioppilaista ei sijoitu välittömästi lukio-opintojen jälkeen tutkintotavoitteiseen koulutukseen.” Kyllä jos ajatellaan puhtaasti niitä, jotka käyvät lukiota ja suorittavat yo-kirjoitukset ja -kokeet, kyllähän tämä on merkittävä ja huomattava parannus. Sitä se on. Sitten tietysti tiedostan kaikki nämä haasteet, jotka liittyvät tähän, mutta mielestäni kuitenkin tästä löytyy ihan sellaisia puoltavia seikkoja, jotka mahdollistavat sen, että voidaan puoltaa tätä lakiehdotusta.

18.46 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Kuten totesin, en ihan näe, millä tavalla tämä on parannus niiden opiskelijoiden näkökulmasta, koska kuten tässä on jo moneen otteeseen keskustelussa tuotu esille, valtaosa nuorista kirjoittaa jo tällä hetkellä vähintään sen viisi koetta.

Mitä tässä tulee edustaja Puumalan puheenvuoroon, niin taas kerran mielestäni käy ilmi tämä suurin problematiikka, mikä tässä on, eli tässä reagoidaan nyt tähän pääsykoeuudistukseen. Sen takia mainitsin tämän työryhmän eri mallit, että mielestäni se oli kuvaava esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2018 vp

merkki siitä, että siinä oli yritetty hakea jotain tällaista yhdistelmäratkaisua, ja kuten totesimme myöskin valiokunnassa, se on ihan totta, että siihen liittyi ongelmia, mitä tulee esimerkiksi eri aineiden keskinäiseen arvostukseen, joka olisi jollain tavalla ainakin reaaliaineiden osalta muuttunut tässä viisi ja neljä -mallissa. Mutta nyt siirrytään kuitenkin sellaiseen järjestelmään, jossa suoritettavien kokeiden vähimmäismäärä nostetaan kaikkien osalta, siitä huolimatta, että me tiedostamme, että tämän pienemmän ryhmän kohdalla, joka yrittää suorittaa kaksoistutkintoa, tai niiden, jotka suorittavat ylioppilastutkintoa aikuisiässä, tämä saattaa merkittävästi kyllä vaikeuttaa sen tutkinnon suorittamista. Mielestäni ei ole oikein silloin, että päättäjät ilmoittavat, että no me ajattelimme, että kuitenkin pääset ylioppilaaksi sitä kautta, että voi kompensoida hylätyn kokeen. Toki se on mahdollisuus, mutta eihän se voi olla se ratkaisuesitys, minkä me nyt tässä viestimme näille opiskelijoille ikään kuin ratkaisuna niihin potentiaalsiin epäkohtiin ja riskeihin, mihin tämä hallituksen lakiesitys todennäköisesti tulee johtamaan.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.